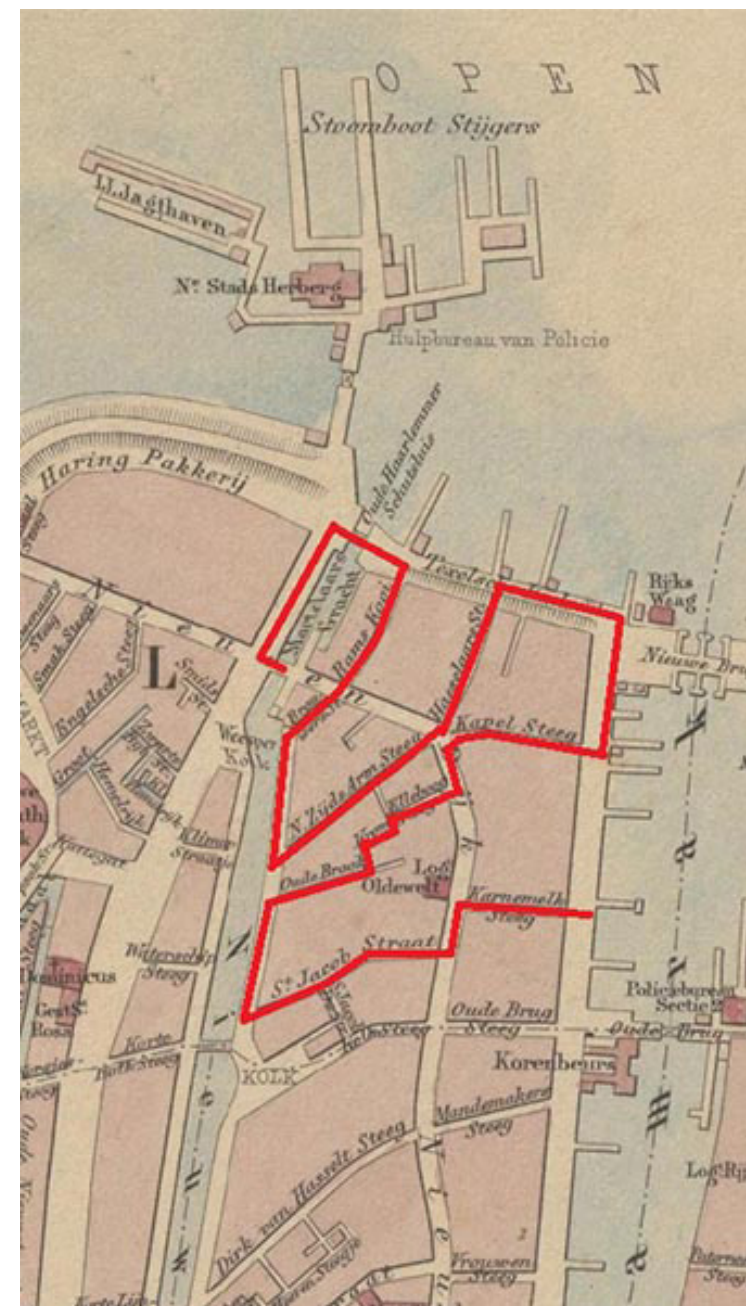

De straten en stegen van de Nieuwendijk deel 1

uit de serie Virtuele wandelingen door Oud-Amsterdam met Ria Scharn-Luijben

Het is rond 1850 en het ooit zo mooie Amsterdam staat er nogal vervallen bij. De glorie van Amsterdam in de 17de eeuw was ernstig gaan tanen in de 18de eeuw. Daaropvolgend had Napoleon de stad verarmd achtergelaten; wel met de in zijn opdracht gebouwde enorme Oranje-Nassau-Kazerne, maar die was bekostigd door de Amsterdammers zelf en moest na zijn vertrek in 1813 zelfs nog worden afgebouwd. We kijken dus terug naar de tijd vóór de grote dempingen, het grote slopen en de bouw van de vele warenhuizen, verzekeringskantoren, de Beurs van Berlage, het Centraal Station en nog veel meer.

- De wandeling deze keer: van Oude Haarlemmersluis via veel stegen naar het Damrak
- ▼ Texelschekaay links, de Spaarndammerbrug over de Martelaarsgracht en Haringpakkerij rechts

We gaan verder met onze wandeling op het punt waar we de vorige keer geëindigd zijn: op de Oude Haarlemmersluis. We kijken nog even terug naar de overkant waar zich 't Einde van de Wereld bevindt en keren dan op onze schreden terug langs het water van de Martelaarsgracht richting het IJ. We gaan hier rechtsaf over de Spaarndammerbrug naar de Texelschekade. Hier ligt het IJ nog open voor ons en kijken we helemaal naar de overkant richting het Tolhuis. Alleen de Nieuwe Stadsherberg verstoort het beeld enigszins met zijn 'Hulpbureau van Politie' en de 'Stoomboot Stijgers'. Achter ons bevinden zich drie fraaie trapgevels met links daarvan een smal straatje: de Ramskooi. Daar lopen we doorheen naar de Nieuwendijk. Tegenwoordig kan dat niet meer, omdat in 1917 de Koninklijke Hollandsche Lloyd daar zijn imposante hoofdkantoor

- ▲ *Open Havenfront met Nieuwe Stadsherberg rond 1865*
- ▶ *Oude gevels van de Texelschekade, nu Prins Hendrikkade; ets door Willem Wenckebach; in het midden de ingang van de Ramskooi*

liet neerzetten. Wij kennen het nog als 'Assurantiekantoor Blom en van der Aa' en later vestigde zich hier het Kadaster. Het straatje werd voor een groot deel opgeslokt door deze nieuwbouw en wie nu naar de Nieuwendijk wil lopen, moet dat doen via de Martelaarsgracht. Het eerste straatje links op de Nieuwendijk is wat er resteert van de Ramskooi, nu een doodlopend straatje met wat restaurants. We willen aan de overkant van de Nieuwendijk via de Brouwerssteeg verder naar de Nieuwezijds Voorburgwal, maar hier is wel heel veel veranderd sinds Wyers, de groothandel in woningtextiel, in 1979 uit Amsterdam vertrok. De Brouwerssteeg, die in het verlengde lag

van de Ramskooi, was door de gemeente in 1940 in zijn geheel verkocht aan Wyers die de steeg vervolgens heeft volgebouwd. De jaarlijkse Stille Omgang, die altijd door deze steeg en de Ramskooi had gevoerd, moest voortaan maar een andere route volgen. De twee aardige panden op de Nieuwezijds Voorburgwal, die vanwege hun formaat het Lagerhuis en het Hogerhuis genoemd worden, en die rechts van de steeg stonden, zijn behouden en doen, ingeklemd in het Kimpton De Witt-hotel, denken aan die twee bekende pandjes die in het Victoria-hotel geklemd zijn aan de Prins Hendrikkade. Dit hotel heeft de complete locatie van het terrein van Wyers opgeslokt. Je vraagt je af of de Schoonheidscommissie, tegenwoordig de Commissie voor Welstand en Monumenten, heeft zitten slapen toen

het ontwerp voor dit hotel ter tafel kwam. Bekijk de website van het hotel maar eens. Ze openen met: ‘Welkom in het bruisende hart van Amsterdam. Karakteristieke grachten, smalle straatjes en historische gebouwen bepalen het gezicht van de binnenstad’. Prachtige foto's van Amsterdam en het interieur van het hotel, maar de bui-

- ▲ *De Brouwerssteeg, gezien vanaf de Nieuwezijds Voorburgwal in 1949, toen de steeg nog open was*
- ◀ *De nu doodlopende Ramskooi, gezien vanaf de Nieuwendijk*

tenkant schittert door afwezigheid. Schamen ze zichzelf misschien toch een beetje voor deze aantasting van het stedelijk schoon?

We laten het hotel verder links liggen en lopen verder over de Nieuwezijds Voorburgwal, tot de demping in 1884 een gracht waarlangs markten gedreven werden.

Wij, nog steeds in 1850, gaan langs de kade verder naar de Nieuwezijds Armsteeg. Vóór de aanleg van de Nieuwendijk was op de locatie van deze steeg een tijdlang de uitwatering van de Nieuwezijds Voorburgwal naar de Amstel tot aan de aanleg van de (Oude)

- ▲ *Hetzelfde hoekhuis van de voormalige Brouwerssteeg, nu geflankeerd door het Kimpton De Witt-hotel dat het hele Wijerscomplex in beslag neemt*
- *De Nieuwe Brug in 1843; tekening door Everardus Koster*

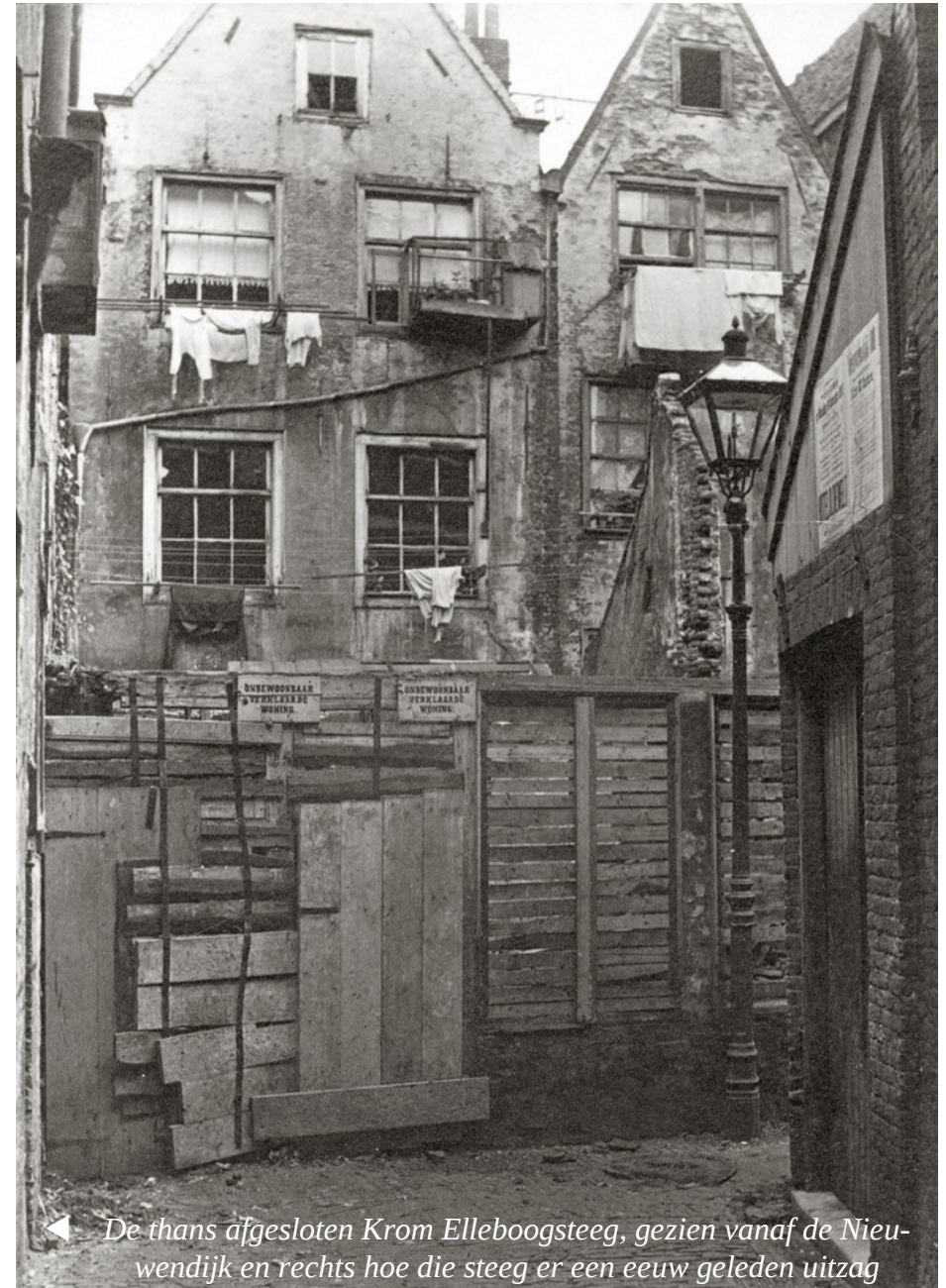
Haarlemmersluis. Het is een lange bochtige steeg en aan het eind staan we op een vijfsprong. Links en rechts de Nieuwendijk en voor ons de Hasselaerssteeg die naar de Texelschekade (nu Prins Hendrikkade) leidt en rechts de Kapelsteeg (tegenwoordig Haringpakerssteeg) genoemd naar de middeleeuwse Sint-Jacobskapel die hier op de linkerhoek van de Hasselaerssteeg stond. Veel later werd deze locatie bekend door bioscoop Parisien en tegenwoordig heeft het Victoriahotel hier een forse uitbreiding neergezet compleet met loopbrug over de Hasselaerssteeg. Dit is het stuk uitbreiding van de stad dat ontstond door aanplemping na de aanleg van de Nieuwendijk rond 1350. Wij wandelen door naar de Texelschekade. Toen de schepen steeds groter werden, kregen ze moeite met het binnenvaren van het Damrak, waar het bovendien veel te druk werd.

Aan het aangeplempte land buiten de Nieuwendijk werden daarom nieuwe aanlegplaatsen geschapen; de geboorte van de 'Texelsche Kaay'. We staan hier dus opnieuw aan de oever van het IJ en gaan rechtsaf langs de aanlegplaatsen richting de Nieuwe Brug. We blijven aan deze kant van het Damrak dat vol ligt met beurtschepen en gaan rechtsaf richting de Kapelsteeg (Haringpakkerssteeg) en lopen daardoor weer richting Nieuwendijk. Aangekomen op de vijf-

- ▶ *Nieuwendijk 113, het huis met de gevelsteen De Postiljon, gezien vanuit de St. Jacobsstraat*
- ▼ *De nu doodlopende Oude Braak, gezien vanaf de Nieuwezijds Voorburgwal*

◀ De thans afgesloten Krom Elleboogsteeg, gezien vanaf de Nieuwendijk en rechts hoe die steeg er een eeuw geleden uitzag

- ▶ De Sint Jacobsstraat begin 20ste eeuw
- ▼ Damrak met ingang Karnemelksteeg; tekening door Herman Misset - 1904

sprong waar we al eerder stonden, gaan we linksaf de Nieuwendijk op. De eerste steeg rechts is de Krom Elleboogsteeg. Tegenwoordig niet meer toegankelijk, maar nog wel herkenbaar aan de deur in de Nieuwendijk tussen de nummers 90 en 92. Wij, wandelend in 1850, kunnen hier doorsteken naar de Oude Braak, maar tegenwoordig is het omlopen geblazen via de Nieuwezijds Armsteeg. Via de boch-

tige Krom Elleboogsteeg met zijn vervallen huizen en wirwar van steegjes komen we uit op de Oude Braak, ooit het restant van een dijkdoorbraak die in 1594 gedempt werd. De Oude Braak is een ruime steeg waar, door de ruime opzet, diverse pakhuizen verzezen. Verschillende daarvan zijn tegenwoordig Rijksmonument en staan er fraai gerestaureerd bij. Het gaat dan om de huisnummers 21 en 25-27-29. In de pakhuizen en een paardenstal zijn nu appartementen ondergebracht. Tegenwoordig best een mooi plekje om te wonen. We gaan weer verder linksaf over de Nieuwezijds Voorbugwal naar de Sint Jacobsstraat. Het is een bochtig straatje dat richting de Nieuwendijk loopt. Ooit een rommelig achterafstraatje, maar tegenwoordig moet je toch al gauw bijna een miljoen euro neerleggen voor een appartement. Halverwege passeren we rechts de Sint Jacobsdwarsstraat, maar die slaan we voorlopig even over. Die komt later nog

▲ *Het Damrak rond 1880, toen het nog het terrein was van de beurtvaarders*

aan de beurt. Het straatje eindigt weer op de Nieuwendijk tegenover nummer 113 dat getooid is met een sierlijke trapgevel. We lopen een stukje terug naar links over de Nieuwendijk en gaan dan rechtsaf de Karnemelksteeg in. Het is maar een kort steegje en voor we het weten staan we weer op het drukke Damrak met al zijn aanlegsteigers en beurtschepen. Tegenwoordig staat op de rechterhoek naast ons het imponerende pand van De Utrecht. Hier eindigt voor vandaag onze wandeling in 1850 bij het Huis met de Luifel en de firma Dake en zoon en hier vertrekken we binnenkort voor het vervolg ervan.

Ria Scharn-Luijben

Er zijn twee PDF's met meer informatie over onderwerpen waar de wandeling langsing.

Rechtsklik de afbeelding en kies voor 'openen op een nieuw tabblad'